6-7 Eylül 1955 Olayları

UĞUR ÜÇÜNCÜ
HİKMET ÖKSÜZ

Yakın Dönem Türkiye Tarihinin Sis Perdesi

TİMAŞ TARİH

GİRİŞ

14 Mayıs 1950 seçimleriyle iktidarı eline alan DP, azınlıklara karşı ılımlı bir siyaset izleme çabası göstermiştir.[1] Bu dönemde uygulanan liberal ekonomi modeliyle ticaret yapan azınlıklar yüksek kazançlı bir süreç de yaşamıştır. Zaman içerisinde Fener Rum Patrikhanesi ile hükûmet arasında da bir bahar havası oluşmuştur. Patrik Athenagoras'ın tutumu bu sürecin gelişiminde son derece etkili olmuştur. Başbakan Menderes, 6 Haziran 1952'de beraberinde Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü olduğu hâlde Patrikhane'yi ziyaret etmişti. Öyle ki Menderes, Patrikhane'yi ziyaret eden ilk ve son Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olmuştur. Cumhurbaşkanı Celal Bayar iki defa Gökçeada'yı ziyaret etmiş, bunların ilkinde metropolitin elini öpüp "bir derdiniz olduğunda bana geleceksiniz" demişti. DP'nin bu yaklaşımı, Rumların siyasi tercihlerinde kahir ekseriyetinin kendilerine yönelmesi sonucunu meydana getirmişti.[2]

Bu olumlu atmosfer Türkiye-Yunanistan ilişkilerine de yansımıştı.[3] 1930'lardan sonra samimi bir şekilde ilerleyen Türk-Yunan ilişkileri,

---

1 Erhan Ayaz, "6-7 Eylül Olaylarının Türk Gazetelerindeki Yansımaları", *IAAOJ*, 2(2), 2015, s. 84.

2 Halil İbrahim Yanar, *Demokrat Parti Döneminde Azınlık Hakları ve 6-7 Eylül Olayları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Karaman 2015, s. 99-101.

3 Aysun Akan, *Press Discourse in Turkey as an Agent of Discrimination Towards the Non-Muslims: A Critical Analysis of thePress Covarage of the 1934 Thrace Events, 1942 Wealth Tax and 6/7 September 1955 Riots*, Basımlamış Doktora Tezi, Ortadoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, s.42; Abdullah Taşkesen, "Toplumsal Hareketlilik Bağlamında 6-7 Eylül 1955 Olaylarının

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından iki ülkenin NATO'ya girmelerini ve Batı Bloğu ile yakınlaşmalarını da sağlamıştı. 1952 yılında başbakan ve devlet başkanı düzeyinde gerçekleşen ziyaretler de siyasal zeminin güçlenmesine katkıda bulunmuştur. 1953'te kurulan Balkan Paktı iki devletin ilişkilerini bir adım daha ileriye taşımıştır. Fakat 1954'te Yunanistan'ın Kıbrıs Adası için "Enosis" planını devreye sokmasıyla ilişkiler zedelenmiştir.[4] Kıbrıs Adası 1878'den beri İngiltere kontrolünde idi. Lozan Antlaşması'yla bu durum hukukilik kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında değişen dünya dengelerinin ardından İngiltere'nin ada üzerindeki kontrol ve hâkimiyeti zayıflamaya başlamıştı. Yunanistan ve Kıbrıs'taki Rumlar ise çok yönlü olarak harekete geçmiş, adanın Yunanistan'a bağlanması için silah ve diplomasi yöntemlerine başvurmuştur. 10 Kasım 1955'te Grivas liderliğinde kurulan EOKA; ENOSİS ideali doğrultusunda Kıbrıs'taki terör faaliyetlerinde birçok İngiliz'i ve Türk'ü hedef almıştır.[5] Bu durum, Türkiye'de Kıbrıs ve Kıbrıs Türkleri açısından büyük hassasiyet oluşturmuştur.[6]

1954'te Yunanistan Kıbrıs'ı ilhak etmek için Birleşmiş Milletler'e başvurmuştu.[7] 17 Aralık 1954'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 8 çekimsere karşı 50 oyla Kıbrıs Meselesi'nin şimdilik görüşülmemesi kararı almıştı.[8] Yunanistan bütün çabalarına rağmen Birleşmiş Milletler'den eli boş dönmüştü.[9] Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar yaptıkları mitinglerle kamuoyu oluşturmaya ağırlık vermişti. Yunanistan'ın taleplerine karşılık Türkiye'de Kıbrıs'a yönelik duyarlılık her geçen

Sosyolojik Analizi", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 7, S. 14, Güz 2017, s.11.

4 İlbeyi Özer, *Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat*, İskenderiye Yay., İstanbul 2015, s. 99.

5 Ayaz, a.g.m., s. 84.

6 Gürhan Gürcan, *6-7 Eylül 1955 Olayları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2006, s. 44.

7 M. Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul (ts), s. 107.

8 Ulvi Keser, "Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye'de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XII/25, Güz 20012, s. 183.

9 Özer, *a.g.e.*, s. 100.

gün artmaktaydı.[10] Özellikle, Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti ve Türk Talebe Federasyonu, düzenlediği mitinglerle DP Hükûmeti üzerinde baskı kurmaya başlamıştı.[11]

İngiltere ise Kıbrıs'taki üslerinin varlığını garanti altında tutma gayreti içerisindeydi. Bundan dolayı Yunanistan'ın ve Rumların adanın Yunanistan'a bağlanması ısrarlarına karşılık Türkleri denge unsuru olarak görmüş ve değerlendirmiştir. İngiltere Kıbrıs sorununu çözme adına bir konferans düzenleyeceğini Haziran 1955'te Türkiye ve Yunanistan'a bildirmiş ve onları Londra'ya davet etmiştir.[12] Adayı İngiltere'nin bir iç sorunu olarak gören Türk Hükûmeti başlangıçta meseleye bu anlayışla dâhil olmuştur. Bu tarihten sonra konjonktürün değiştiğini gören Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti hızla Kıbrıs konusunu millî bir mesele olarak değerlendirmeye başlamıştır. İngiltere'nin davetini kabul eden Türk Hükûmeti gerekli hazırlıklara başlamıştı. Böylece Kıbrıs meselesi İngiltere'nin bir iç meselesi olmaktan çıkmış ve uluslararası boyut kazanmıştır. 27 Ağustos 1955'te Londra'da başlayacak görüşmelerde Türkiye'yi Dışişleri Bakanı Vekili Fatin Rüştü Zorlu'nun başkanlığında bir heyet temsil edecekti.[13]

Kıbrıs geriliminin yaşandığı bir zamanda başta İstanbul olmak üzere İzmir ve kısmen de Ankara'da zuhur eden 6-7 Eylül Olayları Türkiye'nin yakın tarihinin en travmatik dilimini oluşturur. 6-7 Eylül 1955 gecesi yaşananlar, Türk milleti için bir kâbus senaryosuydu. Selanik'te Atatürk'ün evine bombalı bir saldırı düzenlendiği haberi, aniden binlerce insanın azgınlaşmasına neden olmuştu.[14] Yaşanan olaylar, Türkiye ile Yunanistan ilişkilerinin yanı sıra Menderes Hükûmeti ile Rum azınlık arasındaki iyi ilişkileri de bozmuş ve yeni bir döneme kapı aralamıştır.[15]

---

10 Yücel, *a.g.e.*, s. 107.
11 Ayaz, a.g.m., s. 85.
12 Yücel, *a.g.e.*, s.107.
13 Özer, *a.g.e.*, s.100.
14 Piraye Bigat Cerrahoğlu, *Demokrat Parti Masalı*, İstanbul 1996, s. 91.
15 Alper Işık, *Türkiye'de Ulus-Devlet ve Gayrimüslim Azınlık*, İstanbul 2016, s. 115.

Kıbrıs Meselesi ve 6-7 Eylül Olayları'nın yaşandığı 1955, Demokrat Parti Hükûmeti'nin en zorlu senesi olmuştu. Olaylar, Demokrat Parti iktidarını ziyadesiyle yıpratmıştır.[16] Hadiselerden hemen sonra liberal eğilimli 19 milletvekili ayrılarak Hürriyet Partisi'ni kurmuş ve parti içinde bir bölünme yaşanmıştır.[17] Olaylar mecliste sert tartışmalara yol açmış ve ekonomik nedenlerin de eleştirilere eklenmesiyle konu bir hükûmet krizine doğru evrilmeye başlamıştır. Neticede Adnan Menderes Hükûmeti, 29 Kasım 1955'te istifa etmek zorunda kalmıştı. Menderes'in kurmuş olduğu yeni kabine bu tarihten sonra kayganlaşmaya başlayan siyasal zemini bir daha eski konumuna taşıyamamıştır.[18]

Olaylar sonrasında kurulan Sıkıyönetim İdaresi, uzun soluklu süren tutuklama ve yargılamaların neticesinde hadiselerin bir tertip değil, millî refleksin yansıması olduğuna karar vermiştir. Fakat yaklaşık 5 yıl sonra 27 Mayıs Darbesi'ni yapanlar 6-7 Eylül Hadiseleri'ni gündem yaparak yargılamalara dâhil etmiştir. Darbeciler, Demokrat Parti'yi olaylarla irtibatlandırma gayreti içerisinde hareket etmiştir. Yassıada'da kurulan mahkemelerin önemli davalarından biri de bu mesele olmuştur. Yargılamalar sonucunda mesele tam aydınlatılamamışsa da Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve İzmir Valisi Kemal Hadımlı olaylardan sorumlu tutularak cezalandırılmışlardır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ise yaş haddi nedeniyle Millî Birlik Komitesi kararıyla bu davadan ceza almamıştır.

Gerek Türkiye'de gerekse dışarıda çok önemli yankılara yol açan 6-7 Eylül Hadiseleri'ni tüm boyutlarıyla ortaya çıkarmak, zamanında ve sonrasında yapılan tahkikatlar ve yargılamalar nedeniyle mümkün olmamıştır. Bu hadiselerle ilgili zaman içerisinde birçok yayın kaleme alınmıştır. Bunlar, devrin şahitlerinin hatıralarını ve bilim insanlarının

[16] Tanel Demirel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul 2011, s. 258.
[17] Samim Akgönül, *Türkiye Rumları*, Çev. Ceylan Gürmal, İstanbul 2007, s. 210.
[18] Altan Öymen, *Öfkeli Yıllar*, İstanbul 2008, s. 592; Cemal Anadol, *Türk Siyâset Tarihinde Demokrat Parti*, İstanbul 2004, s. 100.

araştırma eserlerini (tez, makale, kitap) ihtiva etmektedir. Sayıca çok olan bu çalışmalar, hadiselerdeki kara bulutları dağıtma noktasında önemli olmuştur. Fakat henüz olayların tam anlamıyla sis perdesinin açılmadığı da aşikârdır.

Bu çalışmada, hadiseler değişik yönleriyle aydınlatılmaya çalışılmıştır; 6-7 Eylül Olayları'na giden süreç nasıldı? Herhangi bir amaç doğrultusunda sosyal ve psikolojik zemin hazırlığı yapılmış mıydı? Özellikle hadiselerin kıvılcımı olan "Bomba Olayı"nın ayrıntıları neydi? Yoksa seyrinde akan bir doğal süreç miydi? 6-7 Eylül Olayları bir tertip sonucu mu ortaya çıktı? Tertip ise nasıl, ne zaman ve kimler tarafından hazırlanmıştır? 6-7 Eylül Olayları'nın merkezi niçin İstanbul olmuştur? İzmir ve Ankara'ya nasıl sıçramıştır? Niçin bu şehirlerde hadiseler İstanbul'daki kadar şiddetli olmamıştır? Olayların hızla büyümesi ve yıkıcı hâle gelmesinin nedenleri nelerdir? Hükûmetin bu süreçte tavrı ve tutumu nasıl olmuştur? Olayların önlenmesi adına ne gibi adımlar atılmıştır? Hadiselerin iktidar, muhalefet ve azınlıklar üzerinde çok boyutlu sonuçları ne olmuştur? Olaylar sonunda zararların tazmini adına neler yapılmıştır? Bunda başarılı olunulabilmiş midir? Hadiselerdeki sır perdeleri nelerdir? İşte bu çalışmada bu soruların yanıtları aranacaktır.

Çalışmada ilk defa kullanılan sıkıyönetim tahkikat raporları önemli katkılar sunmaktadır. Onların yanı sıra Devlet Arşivleri'nde hadiselerle ilgili olarak araştırmacıların kullanımına sunulan belgelerin tamamı görülmüş, önemli bir kısmından istifade edilmiştir. İstanbul, İzmir, Ankara ve Batı Trakya Türk basınından seçilen gazeteler hadiselerin kamuoyu boyutunun anlaşılmasında önemli katkılar sağlamaktadır. Karikatürlere dikkat çekilmesi, önceki dönemlerde yayımlanan araştırma eserlerinin ihmal ettiği bir boyutun giderilmesinde önem arz etmektedir. Devrin şahitlerinin anlatımları da çalışmaya zenginlik katmaktadır.

Bu çalışma bundan sonra yapılacak olan çalışmalara yol gösterici olduğu ve katkı yaptığı ölçüde başarılı olarak addedilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

6-7 EYLÜLE GİDEN SÜREÇ

1. KIBRIS SORUNUNUN TÜRK KAMUOYUNDA İÇSELLEŞMESİ

1.1. Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'nin Kuruluşu

6-7 Eylül Hadiseleri'nin en önemli nedeni Kıbrıs Meselesi'nden doğan gerilimdir. Kıbrıs Meselesi'nin etkileri 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de çok yönlü olarak görülmeye başlamıştır. Ada'da yaşayan yaklaşık 100.000 Türk'e Türkiye'de sempati ve ilgi her fırsatta farklı vasıtalarla gösterilmiştir. Bu durumun oluşmasında özellikle Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'nin rolü büyüktür. Peki, Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti nasıl kurulmuştur? Cemiyet, ilk olarak Kıbrıs davasının Türkiye kamuoyunda yayılmasında önemli faaliyetlerde bulunan Türkiye Millî Talebe Federasyonu'ndan bir komite şeklinde doğmuştur.[1] 22-25 Ağustos 1954'te gençliğin Avrupa Kampanyası Türkiye Sekreterliği'nce düzenlenen Genç Gazeteciler Millî Stajı'na, Anadolu gazetecilerinden 20 kişi davet edilmiştir. 22 Ağustos 1954'te staj Türkiye Millî Talebe Federasyonu binasında açılmıştır. Bir gün önce Yunanistan Kıbrıs Meselesi'ni Birleşmiş Milletler'e götürmüştü. Bu nedenle Türkiye Millî Talebe Federasyonu, kampanya sekreterliği ile anlaşarak 24 Ağustos 1954'te Kıbrıs Meselesi'ne dair genel bir toplantı tertip etmiştir. Toplantıya İstanbul'da çıkan gazetelerin sahipleri, başyazarları, Millî Tesa-

[1] *6/7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi*, İstanbul 2005, s.415.

nüt Birliği, Devrim Ocakları idare heyeti üyeleri, Anadolu'dan gelmiş bulunan 20 gazeteci davet edilmiştir. Toplantı 24 Ağustos 1954'te saat 17.00'de Federasyon Genel Sekreteri Gürcan Keten'in konuşmasıyla açılmıştır.[2] Toplantıyı idare etmesi için başkanlığa Hürriyet gazetesi sahibi Haldun Simavi getirilmiştir. Birçok kişi konuşmalar yaparak Kıbrıs konusunda düşüncelerini paylaşmıştı. 4 saat süren toplantı sonunda Kıbrıs konusundaki çalışmaları tespit ve idare etmek için bir komite kurulmasına karar verilmişti. Yapılan seçim sonrasında komite; Ahmet Emin Yalman, Hikmet Bil, Hüsamettin Canöztürk, Hasan Nevzat Karagil, Orhan Birgit, Ziya Somar ve Kamil Önal'dan oluşmuştur. Adı da "Kıbrıs Türk'tür Komitesi" olarak belirlenmiştir.[3] Böylece 24 Ağustos 1954'te Kıbrıs Türk'tür Komitesi kurulmuştur. Bu komitenin Valilik'teki resmî tescil tarihi 28 Ağustos 1954'tür.[4]

Kıbrıs Türk'tür Komitesi, Kıbrıs'taki Türk azınlığı Birleşmiş Milletler ve diğer örgütler karşısında savunmak ve tüm ülkede protesto eylemleri düzenlemek amacıyla kurulmuştur.[5] Komite ilk toplantısında başkanlığa Kıbrıslı bir avukat olan Hasan Nevzat Karagil'i getirmiştir. Komite öncelikle hükûmetin Kıbrıs konusundaki görüşlerinin neler olduğunu anlamak ve o doğrultuda çalışmak için İstanbul'da bulunan Başbakan Adnan Menderes'ten randevu talep etmiştir. Komite üyeleri 28 Ağustos'ta Menderes tarafından İstanbul Valiliği'nde kabul edilmiştir. İlk görüşmede Başbakan Menderes, Kıbrıs'ın hiçbir zaman Yunanistan'a bırakılmayacağını kesin bir dille ifade etmiş ve hükûmet olarak bu yönde gerekli tedbirlerin alındığını belirtmiştir.[6] Menderes, komitenin niçin cemiyet hâline getirilmediğini sormuş, bunun üzerine komite üyeleri hemen bunu gerçekleştireceklerini bildirmişlerdir.[7]

---

2 *Çoker Arşivi*, s.415.
3 Hikmet Bil, *Kıbrıs Olayı ve İçyüzü*, İstanbul 1976, s. 90; Çoker Arşivi, s.416.
4 *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, 10-9-00/108-337-1, lef. 41.
5 Dilek Güven, *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 Eylül Olayları*, İstanbul 2017, s. 75.
6 Bil, *a.g.e.*, s. 95-96.
7 Bil, *a.g.e.*, s. 96.

Başbakan ile görüşme sonrasında aynı gün saat 17.30'da Türkiye Millî Talebe Federasyonu binasında yapılan toplantıya basın mensupları, Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı, bazı cemiyet ve sendika temsilcileri, siyasi parti temsilcileri ve üniversite mensupları davet edilmiştir. Toplantıyı Kıbrıs Türk'tür Komitesi başkanı Nevzat Karagil açmıştır. Başbakanın beyanatını naklettiğinde büyük tezahüratla karşılanmıştır. Toplantıda komite çalışmalarına da davet edilen, Patrik Atenogoras'a bir mektup yazılarak Ortodoks Kilisesi'nin ve metropolitlerin siyasete karışmamaları istenmiştir. Bundan sonra Kıbrıs Türk'tür Komitesi'nin çalışmaları Türkiye'nin görüşünün ülke ve dünya kamuoyuna yayılması yönünde akademik çalışmalara da yayılarak 18 Eylül 1954'te Dışişleri Bakanı Vekili Fatin Rüştü Zorlu'nun isteği üzerine "Kıbrıs Meselesi" ve "Cyprus Problem" başlıklarıyla Türkçe ve İngilizce broşür yayımlanmış ve muhtelif yerlere pankartlar asılmıştır. Aynı zamanda komite, cemiyetleşme yönünde çalışmalara da başlamıştır.[8]

Komite, 2 Ekim 1954'te nizamnamesini[9] İstanbul Valiliği'ne vererek Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti adını almıştır.[10] Bu tarihten itibaren Cemiyet, hukuki bir sıfat elde ederek Kıbrıs'ın Türk olduğunu dünya kamuoyuna tanıtmak, Kıbrıs Türklerinin hak ve hukuklarını her yönden savunmak ve Türk kamuoyunu bu konuda donanımlı kılmak amacına yönelmiştir. Amaçlarına ulaşmak için konferanslar, tartışma, münazara türü çeşitli toplantılar düzenlemek ve geziler tertip etmek, kitap, broşür, gazete, dergi ve beyanname yayınlamak gibi ilmî ve fikrî vasıtalar kullanılmıştır.[11] Vilayete verilen listede Cemiyet'in kurucuları olarak Ahmet Emin Yalman, Hikmet Bil, Nevzat Karagil, Orhan Birgit, Kamil Önal, Hüsamettin Canöztürk, Ziya Somar, Ali İhsan Çelikkan, İsmail Hakkı Zarakoğlu, Kemal Demirel, Me-

8 *Çoker Arşivi*, s. 416; *BCA*, 10-9-00/108-337-1, lef. 41.
9 Cemiyet'in 11 sayfalık nizamnamesi için bkz. *BCA*, 10-9-00/107-332-3, lef. 145-155; Bil ise dilekçenin 30 Ağustos'ta verildiğini bildirmektedir. Bil, *a.g.e.*, s. 96.
10 *Çoker Arşivi*, s. 416-417.
11 *BCA*, 10-9-00/107-332-3, lef. 145.

sut Ülkü, Gürcan Keten gözükmektedir.[12] Kurucular ilk toplantıda geçici idare kurulunu seçmişlerdir. Başkanlığa Hikmet Bil'i, genel sekreterliğe Gürcan Keten'i, muhasipliğe Hüsamettin Canöztürk'ü, üyeliklere Kemal Demirer'i, Ahmet Emin Yalman'ı, Kamil Önal'ı ve Ali İhsan Çelikkan'ı seçmişlerdir.[13] Bu süreçte Cemiyet'in en faal üyelerinden biri Ahmet Emin Yalman'dı. Yalman, Başbakana yakın biri olarak Cemiyet ile Başbakan arasında köprü görevi üstlenmişti. Başbakandan duruma göre direktifler getirmekteydi.[14] Kamil Önal ise yönetim kurulunda aza olmasına rağmen çalışmalarıyla ön plana çıkmış, Anadolu'da cemiyeti tanıtma ve teşkilat kurma görevini yürütmüştü.[15]

Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti, teşkilatının sayısını hızla artırmıştır. Bunda Kamil Önal'ın büyük payı olmuştur. Önal; Konya, Tarsus, Mersin, İskenderun, Antakya, Gaziantep, İzmir, Balıkesir ve Mudanya'da şubeler açarak İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'a geldikten sonra Adanalılar da şube açtıklarını kendisine bildirmişlerdir. Samsun şubesi yapacağı kongre için bir temsilci isteyince buraya da Kamil Önal gitmiştir. İstanbul'a döndükten sonra tanıdığı Serafim Sağlamel'e Cemiyet'in Kadıköy şubesini kurdurmuş; 1954 yılı sonuna kadar Paşabahçe, Fatih ve Karagümrük; 1955 yılının Nisan ayına kadar da Büyükçekmece ve Bakırköy şubelerini açtırmıştır.[16]

1955 yılının Nisan ayında cemiyetin genel kurulu yapılmıştır. Kadıköy, Paşabahçe, Karagümrük, Büyükçekmece, Bakırköy şubelerinden gelen 3'er delege ile genel kurul federasyon binasındaki Cemiyet merkezinde toplanmıştır. Anadolu'dan hiçbir şubeden delegenin gelmediği genel kurulda yapılan seçimle idare heyetine Hikmet Bil, Orhan Birgit, Hüsamettin Canöztürk, Kamil Önal, Sedat Bayur, Nedim Üsdiken, Ahmet Emin Yalman seçilmişlerdir. Hikmet Bil genel

12 *BCA*, 10-9-00/107-332-3, lef. 145.
13 *Çoker Arşivi*, s. 416-417.
14 *BCA*, 10-9-00/108-337-1, lef. 41.
15 *Çoker Arşivi*, s. 416-417.
16 *Çoker Arşivi*, s. 418.

başkanlığa, Hüsamettin Canöztürk genel başkan vekilliğine, Kamil Önal genel sekreterliğe, Sedat Bayur muhasipliğe, Nedim Üsdiken ise veznedarlığa getirilmiştir. Orhan Birgit ve Ahmet Emin Yalman aza olarak kalmıştır.[17]

Türk Hükûmeti'nin, Kıbrıs Meselesi'ne dâhil olmasıyla birlikte Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti, DP iktidarınca çok önemli bir sivil toplum örgütü hâline gelmiştir. Başbakan Menderes ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Cemiyet'e desteklerini esirgememişlerdir. Menderes, Cemiyet'in rozetini İstanbul Teknik Üniversitesi'nin açılışında yakasına takmıştır.[18] Ayrıca Cemiyet'e 25 Ağustos'ta 5.000 liralık para yardımında bulunmuştur.[19] Cumhurbaşkanı Celal Bayar da İzmir Çeşme'de aynı şekilde yakasında Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'nin rozetiyle gazetecileri ve Kıbrıs'tan gelen öğrencileri kabul ederek tavrını göstermiştir.[20]

1.2. Tarihî Zafer Kutlamaları ve Yunanistan'a Verilen Mesajlar

1.2.1. 26 Ağustos Büyük Taarruz Kutlamaları

Kıbrıs Meselesi'nin beraberinde getirdiği toplumsal psikoloji 1955'te, Millî Mücadele yıllarında Yunanistan'a karşı elde edilen zafer yıl dönümü kutlamalarını derinden etkilemiş, o yıl kutlamalara daha fazla önem verilmiştir. Bunun en önemli sebebi, geçmişte elde edilen zaferler üzerinden Yunanistan'a mesajlar vermekti. 1922'de Yunan ordusuna karşı Büyük Taarruz'un başladığı 26 Ağustos'un sene-i devriyesi de Yunanistan'a bu doğrultuda mesajların verilmesine vesile olmuştur.

Vatan gazetesi, 26 Ağustos tarihli nüshasının birinci sayfasına Türk ordusunun savaşını tasvir eden bir resim koymuştur. Resmin altına Yunanistan'a yönelik mesaj içeren şu ibareler yazılmıştır:

---

17 *Çoker Arşivi*, s. 418-419.
18 *BCA*, 10-9-00/108-337-1, lef. 39, 42.
19 *BCA*, 10-9-00/107-332-3, lef. 102-105; BCA, 10-9-00/108-337-1, lef. 41.
20 *BCA*, 10-9-00/108-337-1, lef. 42.

> 33 yıl önce 26 Ağustos sabahı başlayan Büyük Taarruz, kabına sığmayan bir sel gibi coşmuş ve müstevli Yunan ordusunu döve döve Ege kıyılarına kadar kovalamıştı. Megola İdea'nın kurbanı olan düşman ordusunun kılıç artıkları, perişan bir hâlde güçlükle kaçabildiler. Yunanlıların 33 yıl sonra yeniden başkaldıran müstevli emelleri karşısında Türk milleti bugün tek bir vücut hâlinde şahlanmıştır. Megola İdea'nın hastaları 33 yıl önce aldıkları dersi unutmuşlarsa, Türk süngüsü ayni dersi yeniden yaratacak kudrettedir.[21]

İstanbul'daki etkinliklerde Malûl Gaziler Birliği öne çıkmıştır. Törenlere çok sayıda vatandaş katılmıştır. Yapılan konuşmaların ardından Malûl Gaziler Birliği, Taksim Anıtı'na çelenk koymuş ve ardından törene son verilmiştir.[22] İstanbul'daki kutlamalarda Kıbrıs Meselesi'nin Türkler ve Rumlar arasında oluşturduğu şüphe ve endişeyi gözler önüne seren bir hadise de yaşanmıştır. 27 Ağustos tarihli *Hürriyet* gazetesinin bildirdiğine göre, İstanbul'da çıkmakta olan bir Rum gazetesinin mensupları ve Şehir Meclisi üyesi Doktor Fedon Tinel hiçbir sebep yokken polis kuvvetlerini meşgul etmiştir. Fedon Tinel, 26 Ağustos akşamı saat 17 sıralarında Beyoğlu merkez nahiye müdürüne telefon ederek gençlerin İstiklal Caddesi'nde Rus Konsolosluğu karşısındaki Suriye Pasajı'nda bulunan *Apoyevmatini* gazetesinin idarehanesine doğru yürüdüklerini söylemiş ve gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir. Nahiye Müdürü durumu derhâl Beyoğlu Emniyet Amiri İhsan Tuğcu'ya bildirmiştir. Emniyet Amiri, İstiklâl Caddesi ile gazete idarehanesinin önüne polis kuvvetleri göndermiş ve gerekli güvenlik tedbirlerini almıştır. Fakat aradan saatler geçmesine rağmen herhangi bir olumsuz gelişme yaşanmamıştır. Yapılan incelemelerden sonra, Fedon Tinel ile gazete mensuplarının Taksim Anıtı'na çelenk koyduktan sonra dağılan malûl gazileri, matbaaya doğru yürüyen kitle olarak algıladıkları anlaşılmıştır. *Hürriyet* gazetesi, *Apoyevmatini* mensuplarını ve Fedon Tinel'i şöyle eleştirmiştir:

[21] *Vatan*, 26 Ağustos 1955.
[22] *İstanbul Ekspres*, 27 Ağustos 1955.

> Hâdise polisi yanıltmak ve füzuli yere meşgul etmek bakımından olduğu kadar, Rum doktorla, Rum gazetesi sahiplerinin taşıdıkları zihniyet bakımından da dikkate şayandır.[23]

Gazete, 29 Ağustos tarihli sayısında bir düzeltme yapmış ve gazeteye saldırı olacağını ihbar eden kişinin soyadının Tinel değil, Skuros olduğunu belirtmiştir.[24] Fedon Skuros ise davranışının sebebini haklı çıkarma adına şu beyanatta bulunmuştur:

> Ben üniversite gençlerinin toplanarak Rumca gazeteleri basacakları hakkında bir havadis duydum. Buna en ufak ihtimal bile vermedim, ama her ihtimale karşı polise bildirdim... İstanbul'da bulunan Ortodoks vatandaşlarımız, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmakla iftihar ederler, Kıbrıs davasında Ortodoks vatandaşların hepsi Türk vatandaşları ile aynı zihniyeti taşırlar... Patrik filan vız gelir bana, o sadece ruhani reistir. Bazı ukalalar çıkabilir. Ben böylelerini bilmiyorum ama onlar sıfırdırlar. Başvekilimiz Adnan Bey'in son beyanatında söylediği gibi "Kıbrıs Türk"tür. [25]

26 Ağustos Büyük Taarruz'un başladığı günün 33. yıl dönümünde Türkiye Malûl Gaziler Birliği tarafından Ankara'da da bir tören düzenlenmiştir. Birlik üyeleri Orduevi salonunda toplanmışlar, ardından Anıtkabir'e giderek bir çelenk koymuşlardır. Sonrasında Zafer Meydanı'ndaki Atatürk Heykeli ile Cebeci Şehitliği'ni ziyaret etmişlerdir. Saat 13.30 sularında Orduevi önünden merasim kıtasının katılımıyla büyük bir resmigeçit yapılmış ve törene son verilmiştir. Diğer taraftan Malûl Gaziler Birliği Genel Sekreter Yardımcısı Şakir Atıl, akşam Ankara Radyosu'nda günün anlam ve önemini belirten bir konuşma yapmıştır.[26] 26 Ağustos, İzmir'de de coşkun bir şekilde kutlanmıştır.[27]

---

[23] *Hürriyet*, 27 Ağustos 1955.
[24] *Hürriyet*, 29 Ağustos 1955.
[25] Akgönül, *a.g.e.*, s.190.
[26] *Ulus*, 27 Ağustos 1955.
[27] *Demokrat İzmir*, 27 Ağustos 1955.

1.2.2. 30 Ağustos Zafer Bayramı

Türkiye'de 30 Ağustos Zaferi, Millî Bayramlar arasında olması nedeniyle bütün memlekette kutlanmaktaydı. Fakat 1955 yılındaki 30 Ağustos Zafer Bayramı'na önceki yıllara göre daha fazla önem verilmişti. Yapılan kutlamalarda Yunan ordusuna karşı elde edilen zaferlerin altı çizilmiş, Türkiye'de birlik ve beraberlik vurgusu yapılarak Yunanistan'a önemli mesajlar verilmişti. *Ulus* gazetesi manşette "30 Ağustosu milletçe kutluyoruz" ibaresini kullanmış, alt başlığını ise "Yunanlıları 33 yıl önce bugün perişan etmiştik. Büyük Zafer'in 33'üncü yıldönümü dolayısıyla yurdumuzun her tarafında törenler yapılacak" şeklinde atmıştı. Sayfanın altında ise Başkumandan Mustafa Kemal Paşa önderliğinde hücuma kalkan birliklere ait renkli bir resim paylaşmıştı.[28] *Vatan* gazetesi, savaşı anlatan çizgi resimlere de yer vermişti. Altında ise "30 Ağustos Zafer Bayramı bütün yurtta kutlanıyor" ibaresini kullanmıştı.[29] *Demokrat İzmir* gazetesi, Sacit Altıhan imzalı Mustafa Kemal Atatürk'ün Başkumandan olarak Türk ordusunu yönetirken çizilmiş bir resmini ilk sayfayı kaplar şekilde vermişti. Resmin altında 30 Ağustos zaferinin ardından Türk ordularına hitaben Mustafa Kemal Paşa'nın "Ordular! Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" emrine yer vermişti. En üstte ise "30 Ağustos Zafer Bayramı Milletimize Kutlu Olsun!" denilmişti.[30] *Sabah Postası* Atatürk'ün bir fotoğrafını birinci sayfaya koymuş, fotoğrafın altında ise "Vatanın Kurtarıcısı ve 30 Ağustos'un Yaratıcısı Kahraman Atatürk, Zafer Bayramı Aziz Milletimize Kutlu Olsun" ifadelerini kullanmıştı.[31]

30 Ağustos Zafer Bayramı, bütün yurtta coşkuyla kutlanmıştı. İstanbul Taksim'de büyük bir askerî geçit yapılmıştı. 29 Ağustos'tan beri bütün şehir bayraklarla donatılmış, gece resmî ve özel binalar ışıklarla aydınlatılmıştı. Taksim Meydanı baştanbaşa bayraklar, defne dalları ve millî renklerle süslenmiş, zafer takları kurulmuştu. Sabahın

[28] *Ulus*, 30 Ağustos 1955.
[29] *Vatan*, 30 Ağustos 1955.
[30] *Demokrat İzmir*, 30 Ağustos 1955.
[31] *Sabah Postası*, 30 Ağustos 1955.

erken saatlerinden itibaren on binlerce İstanbullu Taksim Meydanı'nı doldurmuştu. Saat 10'da İstanbul Valisi ve Belediye Başkan Vekili Fahrettin Kerim Gökay ile İstanbul Garnizon Komutan Vekili General Danyal Yurdatapan'ın merasime katılacak birlikleri teftişi ile törene başlanmıştı. Ardından İstiklâl Marşı okunmuş ve Türk bayrağı şeref direğine çekilmişti. Çeşitli kuruluşlardan gelen çelenklerin Cumhuriyet Anıtı'na konulmasından sonra İstanbul garnizonundan Üsteğmen Orhan Celesun ve İstanbul Garnizon Komutan Vekili General Danyal Yurdatapan günün anlam ve önemini belirten birer konuşma yapmışlardı. Konuşmaların ardından büyük bir askerî geçit gerçekleşmişti. Askerî geçit yapılırken jet uçak filoları da havadan bu resmigeçite eşlik etti. Resmigeçit iki buçuk saat sürdü. Zafer Bayramı münasebetiyle gece fener alayları yapıldı.[32] *İstanbul Ekspres*, heyecan ve sevinçle kutlanan İstanbul törenlerinden bir fotoğrafı kamuoyuna duyurmuştu.[33] Öte yandan 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamalarında İstanbul'da bazı evlerin pencerelerinde Türk bayrağının asılı olmaması, Kıbrıs konusunda hassasiyeti artan gençleri fazlasıyla rahatsız etmişti. Gençler bu durum karşısında "için için kaynamaya" başlamışlardı.[34]

30 Ağustos Zaferi'nin 33. yıl dönümü devletin merkezi Ankara'da da parlak bir törenle kutlandı. Bayraklarla süslenen Zafer ve Ulus Meydanları ile Etnografya Müzesi önündeki Atatürk anıtlarına çelenkler konuldu. Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcısı ve Millî Savunma Bakan Vekili Fuat Köprülü ile Genelkurmay Başkan Vekili Orgeneral İsmail Hakkı Tunaboylu kuvvet komutanlarıyla birlikte saat 8.30'da Anıtkabir'i ziyaret etmişler, saygı duruşunda bulunup çelenk sunmuşlardı. Ardından büyük bir askerî resmigeçit yapılmıştı.[35] Sabahın erken saatlerinden itibaren tören alanının bulunduğu Hipodrom, kalabalık vatandaş topluluğu tarafından doldurulmuştu. Başta Fuat Köprülü olmak üzere, Ankara'da temaslarda bulunan Ürdün'ün Sa-

32 *Vatan*, 31 Ağustos 1955; *Hürriyet*, 31 Ağustos 1955.
33 *İstanbul Ekspres*, 31 Ağustos 1955.
34 Akgönül, *a.g.e.*, s. 191.
35 *Ulus*, 31 Ağustos 1955; *Vatan*, 31 Ağustos 1955.

vunma Bakanı Ferhan Şubeylat, milletvekilleri, Genelkurmay Başkan Vekili Tunaboylu, kuvvet komutanları, Ankara valisi, Kordiplomatik, Ankara'da bulunan manevi silahlanma misyonu mensupları töreni takip etmek için yerlerini almışlardı. Törene Tunaboylu'nun tören kıtasını teftişi ile başlanmış, ardından İstiklâl Marşı okunmuştur. Harp Okulu'ndan yeni mezun genç bir asteğmen, Hava Kuvvetleri adına bir kadın pilot ve tören komutanı tarafından günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılmıştı. Askerî geçitten önce Fuat Köprülü, Genelkurmay Başkanlığı'nda protokol sırasına göre tebrikleri[36] kabul etmişti. Ardından başta ciplere bindirilmiş malûl gaziler olmak üzere, Harp Okulu ve Yedek Subay Okulu öğrencilerinin ve diğer askerî birliklerin geçişi ile törene son verilmişti. Bu arada Hava Kuvvetleri'ne ve Türk Kuşu'na mensup filolar da gösteri uçuşları yapmış, halkın sevgi dolu tezahüratlarıyla karşılaşmışlardı. Ankara'da gece boyunca fener alayları tertip edilmiş, toplanan vatandaşlar millî oyunlar oynamışlardı.[37]

Ankara'daki kutlamaların başında bulunan devlet bakanı, başbakan yardımcısı ve millî savunma bakan vekili olan Fuat Köprülü, Cumhurbaşkanı Bayar ve Başbakan Menderes'e tebrik telgrafları çekmişti. Bayar ve Menderes de Köprülü'ye çektikleri telgraflarla teşekkür etmiş ve onun şahsında Türk ordusunun zafer bayramını tebrik etmişlerdi. Yine Millî Türk Talebe Birliği Genel Başkanı Orhan Sakarya, Köprülü'ye bir telgraf çekerek Türk gençliği adına Türk ordusuna olan bağlılığını bildirmiş ve Zafer Bayramı'nı kutlamıştı.[38]

İzmir'de 30 Ağustos kutlamaları büyük bir ihtişamla yapılmıştı. Vali, belediye başkanı, askerî kumandanlar ve vatandaşların katılımıyla bayrama büyük önem verilmişti.[39] Bayram münasebetiyle resmî dairelerle mağaza ve dükkânlar bayraklarla donatılmış, çiçeklerle süslen-

[36] 1 Eylül tarihli *Ulus*, bir şeye dikkat çekmiştir. Önceki yıllarda tebrikleri Genelkurmay Başkanı kabul ederken bu bayramda tebrikleri bakan kabul etmiştir. Gazete bu durumu eleştirmiştir. Bkz. *Ulus*, 1 Eylül 1955.

[37] *Ulus*, 31 Ağustos 1955.

[38] *Zafer*, 31 Ağustos 1955.

[39] *Sabah Postası*, 31 Ağustos 1955.

mişti. Saat 10.30'da Cumhuriyet Meydanı'nda toplanılmış, Atatürk'ün heykeline çelenkler konulduktan sonra İstiklâl Marşı ile merasime başlanmıştı. Ulaştırma Okulu'ndan bir subayın günün anlam ve önemini belirten konuşmasından sonra resmigeçit başlamıştı. Hava Harp Okulu öğrencileri, Ulaştırma Okulu ve Deniz Müfrezesi'nden oluşan birlikler halkın coşkun tezahüratı arasında yürüyüşlerini yapmıştır.[40] Adana'da bayram coşkun bir şekilde kutlanmıştı. Binlerce Adanalı sabahın erken saatlerinden itibaren bayraklarla süslenen merasim yerinde toplanmıştı. Törene İstiklâl Marşı'nın okunması ve bayrağın göndere çekilmesiyle başlanmıştı. Üsteğmen Şevket Sıskaç, Türk Hava Kurumu adına öğretmen Raşit Binöz, Bölge Komutanı General Nuri Onursal, meclis başkan vekillerinden Tevfik İleri 30 Ağustos Zaferi'nin anlam ve önemine dair konuşmalar yapmışlardı. Ardından resmigeçit başlamış, önde motorlu araçlara binmiş Kuvayı Milliye'nin mücahit ve gazileri, askerî birlikler ve son olarak da itfaiye erleri geçmişti. Resmigeçit, halkın coşkun tezahüratları ve alkışlarıyla karşılanmıştı. Ardından Atatürk anıtına çelenkler sunuldu. Akşam saat 21'de fener alayı yapıldı.[41] Zafer Bayramı, Afyon'da Dumlupınar Zafer Tepe'de Afyon milletvekillerinin, bakanlıklardan, vilayetlerden, üniversitelerden ve birçok kuruşlardan heyetlerin, askerî ve mülki yöneticilerin, Afyon ve civarından gelen on binlerce vatandaşın huzurunda yapılan büyük bir törenle kutlanmıştı.[42]

30 Ağustos Zafer Bayramı, Kıbrıs Türklerince de coşkuyla kutlanmıştı. Kıbrıs'taki 30 Ağustos 1955 kutlamaları öncekilere göre daha heyecanlı olmuştu. Başbakan Menderes'in açıklamalarıyla âdeta Türkiye'nin himayesine giren Kıbrıslı Türkler bunun sağladığı cesaretle Kıbrıs'ın her tarafındaki ev, dükkân, okul ve diğer kuruluşlara Türk bayrakları asmışlardı. "Kıbrıs Türk Liseleri Mezunları Birliği"nde 30

[40] *Vatan*, 31 Ağustos 1955.
[41] *Vatan*, 31 Ağustos 1955.
[42] *Vatan*, 31 Ağustos 1955; *Hürriyet*, 31 Ağustos 1955.

Ağustos akşamı büyük bir toplantı tertip edilmiş, ateşli konuşmalar yapılmış ve şiirler okunmuştu.[43]

1.3. Kıbrıslı Türklere Katliam Yapılacağı Söylentisi ve Bunun Neden Olduğu Gerilim

Londra Konferansı hazırlıkları sürerken Türk kamuoyunda bir haber hızla yayılmıştı. Buna göre Rumlar, Londra Konferansı'ndan istediklerini elde etmek için 28 Ağustos 1955'te Kıbrıs'taki Türklere katliam yapacaklardı.[44] Haberlerin kaynağı ise Kıbrıs Millî Türk Birliği Başkanı Doktor Fazıl Küçük ve Türk Kurumları Başkanı Faiz Kaymak idi. Onlar Türkiye'ye gönderdikleri haberlerde Kıbrıs'ta tedhişçi Rumların böyle bir söylenti yaydıklarını bildirmişlerdi.[45] Türk kamuoyunda bu söylentinin çıkması ve yayılması ise Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti Başkanı Hikmet Bil vasıtasıyla olmuştu. Cemiyet Başkanı Hikmet Bil, 16 Ağustos 1955'te teşkilatlarına çok acele ve gizli işaretli bir tamim göndermişti. Bil, tamimde Fazıl Küçük'ten 13 Ağustos'ta aldığı mektubu referans göstermişti. Mektupta belirtildiğine göre, son günlerde Rumlar Kıbrıs'ta saldırılarını artırmıştı. Lefkoşa'da yaydıkları haberlere inanılırsa pek yakında genel bir katliam yapacaklardı. Fazıl Küçük, mektubunda şöyle demekteydi:

> Sizden ricam, en erken bir zamanda vaziyetten bütün şubeleri haberdar ederek harekete geçmelerini temin etmenizdir. Bana öyle geliyor ki, anavatandaki mitinglerin büyük faydası olacaktır. Çünkü Rumlar 28 Ağustos'ta umumi bir toplantı yapacaklar, ya o gün veya Üçler toplantısı bittikten sonra bize saldırmak isteyeceklerdir. Malûm, onlar silâhlı bizde ise hiçbir şey yok.[46]

---

43 *Hürriyet*, 31 Ağustos 1955.

44 Serdar Sakin, Sabit Dokuyan, *Kıbrıs ve 6-7 Eylül Olayları*, 2. Baskı, İstanbul 2013, s. 58.

45 Örfi İdare Kumandanlığı'nın İcraatı, *Mahmut Goloğlu Özel Arşivi (MGÖA)*, lef. 4.

46 *BCA*, 10-9-00/107-333-2, lef. 10; *BCA*, 10-9-00/107-332-3, lef. 101; *Çoker Arşivi*, s. 420.

Hikmet Bil, tamimde şubelerin kendi inisiyatifiyle hareket etmeleri çağrısında bulunmuştu:

> Kendi şartlarına göre, şubelerimizin münasip görecekleri hareketi seçmeleri bilhassa Londra'nın ve Atina'nın anayurtta yükselen erkek sesten pek ürktükleri mütalâası genel merkezce ilâve edilmek kaydı ile bütün teşkilâta acele bildirilir.[47]

Burada İngiltere ve Yunanistan'ın anayurtta yükselen "erkek sesten pek korktukları" ibaresi şubelere tam bir serbestiyet içinde hareket etme imkânı sağlamıştır. Bu durum, çıkacak olaylarda Kadıköy ve Sarıyer şubelerinin diğer bazı şubelerden farklı olarak olayların içinde yer almasını beraberinde getirecekti.[48]

Kıbrıs'ta Rumların Türklere karşı büyük bir katliam yapacaklarına dair haberler İzmir'de yayılmıştı. İzmir'de bu haberlerin yayılmasında basının yanı sıra şehirde misafir bulunan Kıbrıs-Limasol Doğan Türk Birliği üyelerinin de etkisi olmuştur. 25 kişiden oluşan Kıbrıslı heyet 22 Ağustos'ta Bursa yoluyla İzmir'e gelmişti. Heyet, Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti tarafından karşılanmıştı.[49] Heyet, 23 Ağustos'ta belediye başkanını ziyaret etmişti.[50] 24 Ağustos'ta Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti İzmir Şubesi Başkanı Avukat Fikret Florat vasıtasıyla Çeşme'de bulunan Cumhurbaşkanı Celal Bayar'dan randevu talep etti. Şube Başkanı, Cumhurbaşkanı ile görüşme yapmak istemelerinin sebebini *İzmir Demokrat* gazetesine şöyle açıklamıştı:

> Öğrendiğimize göre, Kıbrıslı Rumlar 28 Ağustos akşamı Kıbrıs'taki Türklerle İngilizlere karşı büyük bir katliam hareketinde bulunmak için gizli gizli çalışmaktadırlar. Bu katliam hareketinin, 28 Ağustos gününe tesadüf ettirilmesinin sebebi de, 29 Ağustos'ta Londra'da başlayacak olan Kıbrıs Konferansı'na bir gövde gösterisi mahiyeti taşımasıdır...

---

47 *BCA*, 10-9-00/107-333-2, lef. 10; BCA, 10-9-00/107-332-3, lef. 101; *Çoker Arşivi*, s. 420.
48 *Çoker Arşivi*, s. 420.
49 *Sabah Postası*, 23 Ağustos 1955.
50 *Sabah Postası*, 24 Ağustos 1955.

Heyet, bu gerçeği cumhurbaşkanına anlatarak Rumların bu hareketi karşısında hükûmetin ne gibi tedbirler alabileceğini kendisiyle konuşmak istediklerini belirtmekteydi.[51]

İstanbul Ekspres'in 25 Ağustos tarihli nüshasına göre bu görüşme gerçekleşmiştir. Habere göre Kıbrıs Limasol Doğan Türk Cemiyeti üyelerinden üç kişi Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti İzmir Şube Başkanı Fikret Florat ile birlikte 24 Ağustos'ta Çeşme'de Cumhurbaşkanı Bayar tarafından karşılanmışlardır. Heyetin çekincelerini dinleyen Bayar: "28 Ağustos için size teminat veriyorum. Kıbrıs'ta Rumlar Türklere hiçbir şey yapamayacaklardır." demiştir. Bayar, Kıbrıs Meselesi'nin uluslararası hukuk kurallarına göre halledilebilecek bir sorun hâline dönüştüğünü belirtmiştir.[52] Bayar'ın bu açıklamasının başbakanın İstanbul'da Liman Lokantası'nda Kıbrıs'a dair Türk tezini açıkladığı güne tesadüf etmesi anlamlıydı. Böylece 28 Ağustos'a giderken Türkiye Cumhuriyeti'nin en üst yöneticileri Kıbrıslı Türklere güvenlikleri konusunda teminat vermiş oluyorlardı.

28 Ağustos'ta Türklere Kıbrıs'ta geniş çaplı bir katliam yapılacağı söylentisi Türkiye'de hükûmet tarafından son derece ciddiye alınmıştır. Başbakan Menderes önderliğinde hükûmet, böyle bir söylentinin gerçeğe dönüşmemesi adına önemli adımlar atmıştır. İlk olarak İngiltere'ye 23 Ağustos'ta bir nota vermiş ve Kıbrıs'ta Türklere karşı yürütülmekte olan kanlı saldırıların durdurulmasını istemiş, aksi takdirde kendilerinin harekete geçeceklerini bildirmiştir.[53] Bu notayla Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs'taki soydaşlarının maruz kaldığı tehlikeden endişe duyduğunu göstermiş, İngiltere'yi olası durum karşısında etkin olmaya çağırmıştır.[54] Adnan Menderes İstanbul'da Liman Lokantası'nda 24 Ağustos'ta düzenlediği basın toplantısında

[51] *Demokrat İzmir*, 24 Ağustos 1955.
[52] *İstanbul Ekspres*, 25 Ağustos 1955.
[53] Bil, *a.g.e.*, s. 106; Christina Zenginoğlu, *6-7 Eylül 1955 Olaylarına Götüren Etken ve Aktörler*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Programı, İstanbul 2016, s. 40; *Sabah Postası*, 24 Ağustos 1955; Sakin, Dokuyan, *a.g.e.*, s. 60.
[54] *Hürriyet*, 25 Ağustos 1955.

Londra Konferansı öncesinde Türkiye'nin Kıbrıs tezini ortaya koymuş ve Kıbrıs'ta tedhişçilerin bir Türk katliamı yapmasına izin verilmeyeceğini net bir şekilde vurgulamıştır.[55] Başbakanın bu söylemi muhalefet tarafından da kabul görmüş ve desteklenmiştir.[56]

Gerek hükûmetin notası gerekse başbakanın açıklamaları üzerine İngiltere Kıbrıs'ta güvenlik tedbirlerini arttırmıştır. Polis kuvvetleriyle askerler olası hadiselere müdahale için hazır vaziyette bekletilmeye başlanmıştır. Ana yollar kontrol altına alınmıştır.[57] Gerektiğinde askerden yardım alınması ve sıkıyönetim ilan edilmesi de kararlaştırılmıştır.[58]

İngiliz yönetiminin bu söylentiyi önemsemesinin ve tedbirler almasının Türk kamuoyunda ciddi yansımaları olmuştur. Basın, yapılan saldırı haberlerini ön plana çıkartarak Kıbrıs'ta Türklere genel bir katliam yapılabileceği söylentisini kuvvetlendirirken Kıbrıslı Türklerin Türkiye'nin desteğinden cesaret alarak örgütlendiğinin ve olası Rum saldırılarına cevap verebileceklerinin altını çizmiştir. 26 Ağustos tarihli *Demokrat İzmir* gazetesi, EOKA'nın Adnan Menderes'in beyanatına karşı silahla cevap verileceğine dair açıklamasını sayfalarına taşımıştır.[59] 28 Ağustos tarihli *Hürriyet* gazetesi, 27 Ağustos'ta Larnaka'da maskeli bir Rum tedhişçinin bir Türk polisini öldürme girişiminde bulunduğunu, polisin atik davranarak ateş açması sonucu maskeli tedhişçinin kaçtığını belirtmektedir.[60] *Vatan* gazetesinin Kıbrıs'tan aktardığına göre, Türkiye Cumhuriyeti başbakanının beyanatı Kıbrıs Türklerini rahatlatmıştır.[61] Kıbrıs Türkleri, tedhişçilerle mücadele etmek için Volkan adında bir cemiyet kurmuştur. Cemiyet üyeleri öldürülecek her Türk'ün hayatı için 4 Rum tedhişçinin öldürülmesi için ant içmiştir.[62] *Demokrat İzmir,* Kıbrıs Türk toplumu liderlerinden

---

55 Sakin, Dokuyan, *a.g.e.*, s. 61; Başbakanın nutkunun tam metni için bkz. *BCA*, 10-9-00/107-332-3, lef. 93-98.
56 *Sabah Postası*, 26 Ağustos 1955.
57 *Hürriyet*, 28 Ağustos 1955.
58 *Vatan*, 28 Ağustos 1955.
59 *Demokrat İzmir*, 26 Ağustos 1955.
60 *Hürriyet*, 28 Ağustos 1955.
61 *Vatan*, 28 Ağustos 1955.
62 *Hürriyet*, 28 Ağustos 1955.

Faiz Kaymak'ın "İcap ederse millî dava uğrunda öleceğiz" ifadesini manşete taşımıştır.[63]

Bu süreçte Türkiye'de kamu diplomasisi çalışmaları hız kazanmıştı. *Hürriyet*'in haberine göre 27 Ağustos'ta Yeşilköy Havaalanı'nda bir olay yaşanmıştır. Uluslararası teamüllere göre; hava veya deniz limanlarına gelen uçak ve vapur gibi yabancı ülke araçları, geldikleri ülkenin bayrağını çekmek zorundadır. Fakat Yeşilköy Havaalanı'na inen bir Yunan uçağı bu kaideyi bozmuş ve Türk bayrağı çekmemiştir. Gazete, haberi verdikten sonra yıllardan beri ilk defa meydana gelen ve kasti olarak yapıldığı anlaşılan bu olayın ilgililerin dikkatinden kaçmadığını ve uyarıda bulunularak Yunan uçağına Türk bayrağının çekilmesinin sağlandığını belirtmiştir.[64] Haber üzerine Yunan havayolları müdürlüğü gazeteye bir mektup göndermiş ve Yunan uçağının bayrak çekmeyişi hakkında şu açıklamayı yapmıştır:

> Hava alanlarına güneş battıktan sonra inen uçakların bayrak çekmeleri âdet olmaması hasebiyle ne Yunan, ne Türk bayrağı bulunmadığı hâlde inmiş olan mezkûr uçak, tarafımızdan yapılan ihtara derhâl uyarak Türk bayrağını çekmiştir.[65]

25 Ağustos tarihli *Demokrat İzmir* ise bir Yunan gazetesinin Yunanlıların İzmir'i terk etmesiyle şehrin ölü bir bebek gibi kaldığı söylemini okuyuculara taşıyarak bu tahrikkâr tutuma karşı toplumsal direnci artırmaya çalışmıştır.[66]

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları da bu süreçte hassasiyetlerini ve tepkilerini göstermekten geri durmamıştır. Bu bağlamda Türkiye Millî Talebe Federasyonu, 27 Ağustos'ta bir beyanname yayınlayarak Kıbrıs'ta Rumların, Türklere karşı 28 Ağustos'ta yapacaklarını hissettirdikleri katliama dair tepki yükseltmiştir. Beyannamede özetle şunlar vurgulanmıştır:

---

63 *Demokrat İzmir*, 28 Ağustos 1955.
64 *Hürriyet*, 28 Ağustos 1955.
65 *Hürriyet*, 1 Eylül 1955.
66 *Demokrat İzmir*, 25 Ağustos 1955.

> Komünizmin, kilisenin ve bunlara itibar eden bir hükûmetin peşinde münkariz olması mukadder zavallı Yunan milleti! Türk gençliği olarak sana acıyoruz ve diyoruz ki: Kıbrıs'ın istikbali için en ufak bir müsamaha ve fedakârlıkta asla bulunmayacağız. Kıbrıs'ta ırkdaşlarımıza tevcih edilen en küçük bir tecavüze karşı koymak durumundayız. Şunu iyi bilin ki Kıbrıs'ta akan bir damla Türk kanı çok pahalıya ödetilecektir. [67]

Kıbrıs'tan Türkiye'ye gelip 28 Ağustos Katliamı'nın engellenmesi için destek arayışı içerisinde olan heyete vatandaşlar büyük ilgi gösterdi. Bir süredir İzmir'de bulunan ve büyük ilgiyle karşılaşan Kıbrıs-Limasol Doğan Türk Birliği heyeti 28 Ağustos'ta trenle Ankara'ya vardığında garı dolduran yüzlerce vatandaş tarafından: "Kıbrıs Türk'tür! Türk kalacaktır!" sloganlarıyla karşılandı.[68]

Bu arada Kıbrıs'ta olası bir Türk katliamına karşı özellikle İstanbul'da misliyle karşı konulacağına dair söylentiler, iddialar ve endişeler artmaktaydı. Hatta Millî Emniyet'in bir kaynağının iddiasına göre, olası Türk katliamına karşı Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti misliyle karşılık vermek için teşkilatları vasıtasıyla bölgelerindeki Rum dükkânlarını ve evlerini tespit etmişti.[69] Böyle bir olasılığa karşı İstanbul Valiliği, İstanbul Emniyet Müdürü Alaattin Eriş'e gerekli tedbirleri alması için direktif vermiştir.[70] Bu doğrultuda Eriş'in nezaretinde polis kuvvetleri hazırlanmıştır. Öncelikle 1. Şube kanalı ile İstanbul'da Rumların yoğun bulunduğu yerlerde kilise, hayır cemiyetleri gibi kuruluşların yerleri tespit edilmiştir. 17 olarak belirlenen bu noktalar birbirlerine yakınlıkları dikkate alınarak 8 bölgeye ayrılmıştır. Ardından bölgelerin özelliklerine ve nüfus yoğunluğuna göre polis teşkilatındaki senelik ve haftalık izinler kaldırılmış,[71] karakol mensuplarına 6 saatlik ikişer nöbet yazılmış, şehrin genel asayiş ve düzenini sağlamak üzere ayrı-

[67] *Vatan*, 28 Ağustos 1955.
[68] *Demokrat İzmir*, 29 Ağustos 1955.
[69] *BCA*, 10-9-00/108-335-1, lef. 4.
[70] Telgraf için ayrıca bkz. *Çoker Arşivi*, s. 252.
[71] İzinlerin kaldırıldığına dair Eriş'in emri için bkz. *BCA*, 10-9-0-0/109-330-3, lef. 1-3.

lan motorlu devriyelerdeki polis sayısı azaltılmıştır. Bu yöntemlerle toplanabilen 1400 polis kuvveti 8 bölgeye taksim edilmiştir. Aynı zamanda 11 süvari polis Yeniköy'de, 11'i Taksim'de, 11'i de Fener Rum Patrikhanesi'nde görevlendirilmek suretiyle mahallî karakollar emrine verilmiştir. Bu 17 yerde herhangi bir hadiseye müdahale etmek üzere 10-15 dakikada olay mahalline gidebilecek hazır kıtalar oluşturulmuştur.[72] 835 kişiden oluşan hazır polis kuvveti ise şu şekilde taksim edilmiştir: Fener Patrikhanesi 150, Beyoğlu 150, Şişli 150, Yeniköy 90, Kadıköy 75, Adalar 75, Heybeliada 40, Burgazada 35, Bakırköy 40, Beylerbeyi 30. Ayrıca şubelerde de 591 kişilik bir kuvvet ayrılmıştır.[73]

İstanbul Emniyet Müdürü Eriş, hazır polis kuvvetlerini acil bir durumda olay mahalline nakledebilmek için İstanbul Belediyesi'nden 8 otobüsün belirlenen 8 bölgeye gönderilmesini hem telefonla rica etmiş hem de bir yazı ile ilgili makama bildirmiştir. Eriş, bu hassas dönemde polis memurlarına, evlerine gitmelerini yasaklamış, zaruri ihtiyaçları ile istirahat zamanlarını dahi en yakın karakollarda geçirmeleri emrini vermiştir. Ancak karakollarda bu kuvvetlerin kalmalarına uygun yatakhaneler mevcut olmaması dolayısıyla memurların büyük bir kısmı istirahat sürelerini otobüslerde geçirmişlerdir.[74]

Olası olaylara müdahale etmek için belirlenen polis sayısı yeterli görülmeyince askerî makamlara başvurulmuştur.[75] Vali, gerekli olduğu takdirde derhâl yardıma koşmaları için Birinci Ordu Müfettişliğine 26 Ağustos 1955'te şu yazıyı göndermiştir:

> Kıbrıs olayları dolayısıyle bazı emniyet tedbirlerinin alınması zaruri bulunduğundan icabeden yerlere sevk edilmek üzere 27.8.1955 Cumartesi günü sabahından itibaren iş'arı ahire kadar tam teçhizatlı motörlü vasıtalarla beraber emniyet müdürlüğü tarafından ilişik listedeki mahallere nazarı itibara alınarak tensip edilecek yerlerde herhangi muhtemel

[72] 6/7 Eylül Hadiseleri Tahkikat Rapor Dosyası, *MGÖA,* 82/1, lef. 1.
[73] 6/7 Eylül Hadiseleri Tahkikat Rapor Dosyası, *MGÖA,* 81/1-15, lef. 1.
[74] 6/7 Eylül Hadiseleri Tahkikat Rapor Dosyası, *MGÖA,* 82/1, lef. 1.
[75] 6/7 Eylül Hadiseleri Tahkikat Rapor Dosyası, *MGÖA,* 82/1, lef. 1.

> büyük kitle hareketlerinin dahi teşebbüs hâlinde önleyecek miktarda sis ve göz yaşartıcı bombalarla birlikte toplu olarak bulundurulmasının teminini ve sonundan bilgi verilmesini arz ve rica ederim.[76]

Yazıya ilişik olarak hazır birliklerin bulundurulacakları yerler işaretlenmiştir. İstanbul Emniyet Müdürü Eriş durumla ilgili olarak telefonla Birinci Ordu Müfettişi'yle görüşmüştür.[77] Bunun üzerine Birinci Ordu hemen harekete geçmiş, 27 Ağustos 1955'te Fener ve Samatya bölgesi 66. Tümence, Beyoğlu, Şişli Merkez Kumandanlığı'nca, Yeniköy Süvari Okulu'nca, Kadıköy ve Beylerbeyi 8. Tümen Kumandanlığı'nca kontrol edilecek şekilde planlanmıştır. Ayrıca motorlu kıtalarla ordu yardım ekiplerinin Rami, Harbiye, Ayasağa ve Selimiye'de hazır şekilde beklemeleri sağlanmıştır.[78]

Böylece polis ve askerî kuvvetler hazırlanarak muhtemel bir hareket karşısında sıkı tedbirler alınmıştır.[79] Askerî kuvvetlerin varlığı, İstanbul'da asayişin sağlanmasını olumlu yönde etkilemiştir. Hazır kıtaların dışında 28 Ağustos'ta, 30 Ağustos merasim geçişi hazırlık ve provaları için Hürriyet Abidesi civarında çok sayıda piyade ve zırhlı birliklerin bulunması da sükûnetin korunması için alınmış başka bir tedbirdir.[80]

Kıbrıs'ta Türklere karşı katliamın beklendiği 28 Ağustos Pazar günü Cumhurbaşkanı Bayar ve Başbakan Menderes beraberlerindeki bazı bakanlarla İstanbul'a gelmişlerdi. Devletin en üst idarecilerinin İstanbul'da bulunması, şehirde olası hadiselerin çıkmamasında etkili olmuştu.[81] Buna rağmen o gün bir provokasyon gerçekleşmiştir. İstanbul Valisi F. Kerim Gökay'ın belirttiğine göre, 28 Ağustos Pazar günü Cumhurbaşkanı Bayar ile Başbakan Menderes'in İstanbul'a geldikleri gün ülke çıkarları doğrultusunda Valiliğe faydalı bilgiler

[76] Telgraf için ayrıca bkz. *Çoker Arşivi*, s. 252.
[77] 6/7 Eylül Hadiseleri Tahkikat Rapor Dosyası, *MGÖA,* 82/1, lef. 1.
[78] 6/7 Eylül Hadiseleri Tahkikat Rapor Dosyası, *MGÖA,* 81/1-15, lef. 1.
[79] 6/7 Eylül Hadiseleri Tahkikat Rapor Dosyası, *MGÖA,* 81/1-15, lef. 1.
[80] Örfi İdare Kumandanlığının İcraatı, *MGÖA,* lef. 4.
[81] 6/7 Eylül Hadiseleri Tahkikat Rapor Dosyası, *MGÖA,* 81/1-15, lef. 2.

veren bir genç gazeteci, gazetesine gelen bir beyannameyi yayımlamak için Vali Gökay'a fikrini sormuştur. Yazı, "Üniversite Talebe Birliği Reisi TONGUÇ" imzasını taşımaktadır. Teksir makinesiyle çoğaltılan bu yazı bütün gazetelere yollanmıştır. Vali Gökay, içerik açısından ülke çıkarlarına zararlı gördüğü bu yazıyı Başbakan Menderes'e de iletmiştir. Menderes, bunun üzerine hemen savcılığın göreve çağrılarak soruşturma başlatılmasını ve gazetelerde yazının yayımlanmamasını emretmiştir. Valilik durumu savcılığa bildirmiş, ayrıca gazetelere ayrı ayrı telefon ederek yazının yayımlanmasını engellemiştir.[82] Bu gelişme *Vatan* gazetesine şu şekilde yansımıştır:

> 28 Ağustos'ta İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Tonguç Görker imzasıyla Kıbrıs Meselesi üzerine bir beyanname yayımlanması girişiminde bulunulmuş, fakat beyannamenin millî çıkarlara ve Talebe Birliğinin nizamnamesine aykırı olduğu gerekçesiyle yayımlanması engellenmiş, ayrıca savcılık tarafından konuyla ilgili olarak soruşturma açılmıştır.[83]

Neticede 28 Ağustos günü, ne Kıbrıs'ta Türklere karşı bir katliam ne de İstanbul'da Rumlara karşı bir saldırı gerçekleşmiştir.[84] Ertesi günkü gazeteler Kıbrıs'taki katliam meselesine dair haber vermekten kaçınmışlardır. Fakat Kıbrıs'ta Türklere karşı tehlikenin devam ettiği ve her an yeni bir katliam yapılabileceği algısını zinde tutmak adına gazeteler tedhişçilerin saldırılarını kamuoyuyla paylaşmaya devam etmişlerdir. 29 Ağustos tarihli *Hürriyet* gazetesi "Kıbrıs'ta katliam günü hadisesiz geçti" manşetini atmıştır. Bununla birlikte komünistlerin Kıbrıs'ın dört bir yanında gösteriler yaptığını ve bir Rum polisin öldürüldüğü, birinin de yaralandığı bilgisini paylaşmıştır.[85] *Vatan* gazetesi, 28 Ağustos katliamına dair herhangi bir özel yayında bulunmamış, Kıbrıs'ta tedhişçilerin faaliyetlerini artırdığına dair birkaç

[82] 6/7 Eylül Hadiseleri Tahkikat Rapor Dosyası, *MGÖA,* 81/1-15, lef. 2.
[83] *Vatan*, 29 Ağustos 1955, s. 1.
[84] Örfi İdare Kumandanlığının İcraatı, *MGÖA,* lef. 4.
[85] *Hürriyet*, 29 Ağustos 1955.

haberle yetinmiştir.[86] 29 Ağustos tarihli *İstanbul Ekspres* de katliam söylentisine dair bir haber geçmemiştir. Sadece Londra Konferansı'na dair bir gelişmeyi manşete taşımayı yeğlemiştir.[87] *Demokrat İzmir*, "Kıbrıs'ta Katliam Teşebbüsü Fiyasko Verdi" başlığını atmıştır. Kıbrıs'ta alınan önlemler sonucunda durumun sakin olduğunu, fakat tedhişçilerin yine her an Türklere saldırma tehlikesinin bulunduğunu belirtmiştir.[88] *Sabah Postası* ise katliam meselesine hiç değinmeden "Palikaryalar dün Kıbrıs'ta karışıklık çıkardılar" başlığını atmıştır. Solcu Rumların Londra Konferansı'nı protesto etmek için düzenledikleri gösteriler sırasında bir polisin öldürüldüğünden bahsetmiş, adada geceleri sokağa çıkmanın imkânsız hâle geldiğini belirtmiştir.[89]

1.4. Başbakanın Kıbrıs'a ve Kıbrıslı Türklere Sahip Çıkması: 24 Ağustos Beyanatı ve Yankıları

Londra Konferansı öncesinde, Kıbrıs'ta bir katliam yapılacağı söylentilerinin dolaştığı sıralarda Başbakan Adnan Menderes, Londra'ya hareket edecek heyetin şerefine 24 Ağustos akşamı Liman Lokantası'nda bir yemek vermiştir. Başbakan yemekte Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs Meselesi hakkındaki tezini açıklayan bir basın açıklaması yapmıştır. Toplantıda Londra'ya gidecek heyet başkanı Devlet Bakanı ve Dışişleri Bakanı Vekili Fatin Rüştü Zorlu, üyeler Millî Savunma Bakanı Ethem Menderes, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Büyükelçi Muharrem Nuri Birgi ile diğer üyeler bulunmaktadır. Bunların dışında Devlet Bakanı Mükerrem Sarol, Sağlık Bakanı Behçet Uz, milletvekilleri, başbakanlık müsteşarı, Ankara, İstanbul ve İzmir'de yayın yapan gazetelerin başyazarlarıyla DP il idare kurulu başkanı hazır bulunmuştu.[90] Hükûmetin resmî bakışını ortaya koyan bu demeçte Menderes, Türk-Yunan dostluğu merkezinde Kıbrıs Meselesi'ne nasıl yaklaştıklarını açıklamıştır. Bununla beraber Yunanistan'da bazı

86 *Vatan*, 29 Ağustos 1955.
87 *İstanbul Ekspres*, 29 Ağustos 1955.
88 *Demokrat İzmir*, 29 Ağustos 1955.
89 *Sabah Postası*, 29 Ağustos 1955.
90 *BCA*, 10-9-00/107-332-3, lef. 93; *İstanbul Ekspres*, 25 Ağustos 1955.

tahrikçilerin Kıbrıs'ın ilhakını olmazsa olmaz gördüklerini söylemiştir. Kıbrıs'ta hızla silahlanan tedhişçilerin, silahsız Kıbrıs Türklerini tehdit ettiklerini, 28 Ağustos'ta bir Türk katliamı söylentileri çıkardıklarını belirtmiştir. Menderes İngilizlerin gerekeni yapacaklarına inandığını da sözlerine eklemiştir. Öte yandan Türkiye'nin Kıbrıs Türklerinin hayatlarının teminatı olduğunu belirtmiş ve "Adadaki Rumların şuursuz ve caniyane bir teşebbüsü karşısında ırkdaşlarımız müdafaasız kalmayacaktır" söylemini ifadelerine özellikle eklemiştir. Menderes, Yunanistan'ın Kıbrıs'ta Rum nüfusu kendi geleceğini belirleme ısrarlarına sert bir şekilde karşılık vermiş, 1923'te Lozan Konferansı'nda Türkiye'nin Batı Trakya'da plebisit istediğini, fakat Yunanistan'ın bunu kabul etmediğini hatırlatmıştır. Yunanlıların ele geçirdikleri Girit gibi yerlerde Müslüman nüfusu göçe zorladıklarını, bu stratejilerini sürdürmek için 1919-1922 yılları arasında benzer demografik yöntemler uygulayarak Batı Anadolu'yu işgal ettiklerini, Ankara önlerine kadar geldiklerini belirtmiştir. Millî Mücadele ile bu hayallerinin yıkıldığını söyleyen Menderes, Yunanistan'ın Ege ve 12 Ada'daki konumunu kastederek Türkiye sahillerinin büyük bir kısmının Yunanistan'ın tehdidiyle çevrildiğini, sadece Kıbrıs sahasının güvenli görüldüğünü belirtmiştir. Bu bakımdan Kıbrıs'ın Anadolu'nun bir devamı olduğunu ve onun güvenliğinin esas noktasını teşkil ettiğini söylemiştir. Menderes, Londra'ya giden heyetin de savunacağı stratejiyi kısaca şöyle açıklamıştır: Türkiye Kıbrıs'ta statükonun devamını desteklemektedir. Türkiye, Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesi veya Kıbrıslı Türklerin çıkarlarının gözetilmediği gibi millî çıkarlarına aykırı bir değişikliği asla kabul etmeyecektir. Menderes "Bir kasaba papazı" olarak ifade ettiği Makarios'a bir devlet başkanı muamelesi yapılmamasını istemiş, Yunanistan'ı dost ve müttefik devletin gereği gibi davranmaya davet etmiştir.[91]

[91] *BCA*, 10-9-00/107-332-3, lef. 44-49; *Vatan*, 25 Ağustos 1955, s. 1, 7; *Ulus*, 26 Ağustos 1955; *Hürriyet*, 25 Ağustos 1955; *Zafer*, 25 Ağustos 1955; Başbakanın konuşmasının tam metni için bkz. *BCA*, 10-9-00/107-332-3, lef. 93-98.

Başbakan bu beyanatıyla Kıbrıs'a dair Türkiye Cumhuriyeti'nin net tavrını açıklamıştır. Öncelikle Kıbrıslı Türklerin güvenliğinin artık Türkiye Cumhuriyeti'nin garantisi altında olduğunu belirtmiştir. Statükonun devamı benimsenmiş, ancak statükonun bozulması hâlinde Ada'nın Türkiye'ye verilmesi yolunda bir stratejinin kabul edildiği mesajı verilmiştir. Ada'nın asla Yunanistan'a verilemeyeceği, Kıbrıslı Rumların kendi geleceklerini tek başına belirleyemeyecekleri ifade edilmiştir. Menderes, öte yandan dolaylı olarak Türkiye'nin güvenliği için Ege ve 12 Ada'nın da statüsünü tartışmaya açmıştır.

Başbakanın konuşması Türkiye'de muhalefet-iktidar birlikteliğini beraberinde getirmiştir.[92] Muhalefet, dış siyasette hükûmetle aynı görüşte olduğunu açıklamıştır.[93] Ana muhalefet partisi CHP'nin Genel Başkanı İsmet İnönü, Başbakanın Kıbrıs Meselesi üzerine yaptığı konuşmaya dair şu beyanatı vermiştir:

> Kıbrıs dâvası üzerine hükûmetin beyanatı bize ciddi bir vaziyet göstermektedir. Kıbrıs'taki kardeşlerimizin yakın günlerde umumî bir tecavüz tehlikesi karşısında bulunduğundan resmen bahsedilmiştir. Bütün vatandaşların alâkası bu vahim haber üzerinde toplanmak lâzımdır. Dış meseleler ve tehlikeler üzerinde iktidarın muhalefetle işbirliği yapma usulü bizde henüz teessüs etmemiştir. Onun için tehlike zamanlarında yapabileceğimizi âcilen bildirmek isteriz. Kıbrıs'taki kardeşlerimizin can ve mallarını tehlikeden korumak için hükûmetin alacağı bütün tedbirlerle beraberiz. Kıbrıs Konferansında haklarımızı korumak ve kurtarmak için hükûmeti bütün gayretlerinde destekleriz. Kıbrıs Konferansının şekli ve neticesi belli oluncaya kadar muhalif parti olarak dikkatimizi bu mevzuda toplayacağız. Dış politikamızın Kıbrıs ile meşgul olacağı bu günlerde iç politikamızın havasının da Kıbrıs ile dolu olduğunu dünyaya göstermek vazifemizdir.[94]

[92] *BCA*, 10-9-00/107-332-3, lef. 38-40.
[93] *Vatan*, 26 Ağustos 1955.
[94] *Ulus*, 26 Ağustos 1955; *Hürriyet*, 26 Ağustos 1955.